

Dorin Grecu

Degradări speciale picturii pe suport de lemn

Presa Universitară Clujeană

DORIN GRECU

**DEGRADĂRI SPECIFICE
PICTURII PE SUPORT DE LEMN
ÎNDRUMAR DE LABORATOR**

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. Constantin Apostol

Conf. univ. dr. Ion Isăroiu

ISBN 978-606-37-0002-6

© 2016 Autorul volumului. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorului, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

DORIN GRECU

**DEGRADĂRI SPECIFICE
PICTURII PE SUPORT DE LEMN**

ÎNDRUMAR DE LABORATOR

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2016

Cuprins

Cuvânt înainte.....	9
1. Analiza stării de degradare.....	11
2. Degradări la nivelul suportului.....	13
2.1. Deformări ale suportului de lemn.....	13
2.2. Fisuri la nivelul suportului de lemn	15
2.3. Fisuri între panouri	15
2.4. Lacune ale suportului	16
2.5. Degradări de natură biologică.....	17
2.5.1. Orificii de zbor.....	17
2.5.2. Atac fungic.....	18
2.6. Depuneri aderente.....	19
2.7. Depuneri neaderente	20
3. Degradări la nivelul stratului de pictural	21
3.1. Grundul. Stratul de preparație	23
3.1.1. Cleiul animal.....	23
3.1.2. Gipsul.....	24
3.2. Cracluri de bătrânețe.....	25
3.3. Craclurile premature.....	26
3.4. Clivaje.....	28
3.5. Lacune	31

4. Degradări la nivelul peliculei de culoare	33
4.1. Eroziuni.....	33
4.2. Exfolieri ale culorii	34
4.3. Carbonizări de suprafață.....	34
4.4. Depuneri aderente.....	36
5. Degradări ale verniului	39
5.1. Verniul	39
5.1.2. Rășinile naturale.....	39
5.2. Degradări ce pot fi întâlnite la nivelul peliculei de verni	41
5.3. Repictări	44
6. Studiu de caz: „Icoana Sf. Haralambie”	47
6.1. Descrierea tehnică a icoanei.....	47
6.2. Starea de conservare. Factorii de degradare și efectele acțiunii lor asupra operei	52
6.2.1. Suportul de lemn.....	52
6.2.1.1. Atac xilofag	52
6.2.1.2. Fisuri	54
6.2.1.3. Lacune	56
6.2.1.4. Depuneri adernte și neaderente.....	59
6.2.2. Stratul pictural.....	61
6.2.2.1. Stratul de preparație (grundul).....	61
6.2.3. Pelicula de culoare	63
6.2.4. Verniul	66
6.3. Diagnostic	67
6.4. Aplicarea metodologiei de restaurare–intervenții.....	68
6.4.1. Consolidarea stratului pictural	68
6.4.2. Biocidarea.....	70
6.4.3. Consolidarea suportului prin impregnare cu rășină sintetică.....	71

6.4.4. Completarea materială a suportului	72
6.4.5. Curățarea versoului	73
6.4.6. Curățarea lacunelor stratului pictural.....	75
6.4.7. Chituirea spațiilor rămase între suport și completările cu lemn.....	76
6.4.8. Chituirea lacunelor – completarea stratului pictural.....	77
6.4.9. Îndepărtarea depunerilor și a verniului îmbătrânit.....	78
6.4.10. Integrarea cromatică a completărilor la suport	81
6.4.11. Integrarea cromatică a eroziunilor și lacunelor chituite...	82
6.4.12. Vernisarea finală.....	84
6.5. Recomandări de conservare și monitorizare a lucrării	85
 Bibliografie	 87
 Anexe.....	 89

6. Studiu de caz: „Icoana Sf. Haralambie”

6.1. Descrierea tehnică a icoanei

Suportul propriu-zis este din lemn de brad și lemn de (tei) iar traversele din lemn de stejar.

Panoul cuprinde două planșe debitate manual și finisate cu cuțitoaia, având o suprafață relativ netedă. Ca dimensiuni are lungime= 68,5cm; lățime partea superioară =36,9cm; lățime inferioară=37,5cm; grosime= 2,8cm.

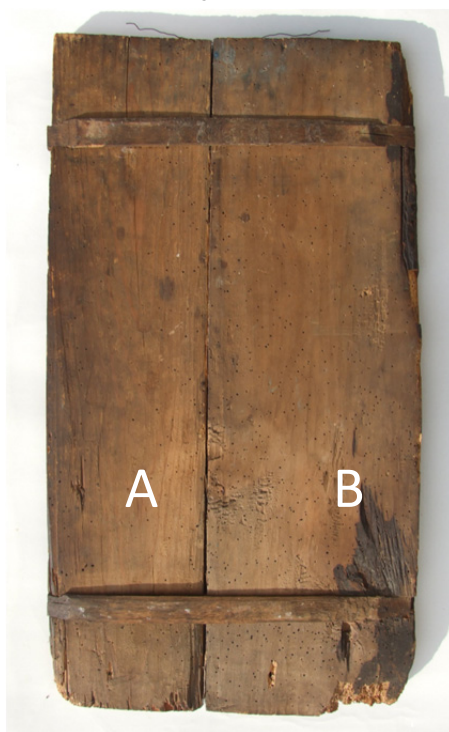

Fig. 27. Ansamblu verso

În ceea ce privește elementele de asamblare, panoul prezintă două traverse din lemn de stejar. Cea superioară se află la o distanță de 8,5 cm față de margine iar cea inferioară la o distanță de 10-10,5 cm față de margine. Traversele pornesc de la stânga spre dreapta și traversează întreaga lățime a suportului în care de altfel sunt inserate. Cele două planșete care formează suportul nu sunt egale ca lățime. Se va nota planșeta din stânga (mai îngust) ca fiind blatul „A” și pe cel din dreapta (mai lat) ca fiind planșeta „B”. Dimensiuni planșeta A- 15,8 cm în partea superioară și 16 cm în partea inferioară.

Dimensiuni planșeta B – 20,9 cm în partea superioară; 21,4 cm în partea inferioară. Se observă o contractare a acestei planșete în partea superioară de 5 mm.

Cele două planșete s-au distantat, datorită contractării, lăsând între ele o distanță maximă de 4 mm în zona inferioară.

Planșeta din partea stângă (A) este confecționată din lemn de brad, iar cea din partea dreapta (B) din lemn de tei. Ambele prezintă unele imperfecțiuni. Lemnul din care a fost realizat suportul prezintă vicii de creștere indeosebi pe planșeta din dreapta. Aceasta prezintă două noduri pe suprafață în partea inferioară. Un nod (1) se afla la jumătatea inferioară în marginea stângă a planșetei (B) și are diametrul de cca 2 cm. Al doilea (2) se află în partea inferioară desfășurându-se de o parte și de alta a traversei.

De asemenea, pe versou se mai pot observa și unele mici imperfecțiuni din debitare. În partea dreaptă superioară, pe cantul panoului, este o reminiscență a scoarței copacului, datorită unei debitări incorecte a lemnului.

Fig. 28. *Verso, detaliu*

Fig. 29. *Detalii zonă*

Tot pe verso sunt două intervenții cu materie neagră aplicate cu exactitate pe fibra lemnului. Ele sunt localizate în extremitatea dreaptă a versoului, una în partea superioară iar alta în cea inferioară. Depuneri sunt prezente pe întreaga suprafață a versoului dar sunt predominante pe partea stângă a versoului.

Pe fața icoanei există o deformare cauzată de un viciu de creștere a lemnului în colțul din stânga jos, fiind pictat peste deformarea creată de un nod care a fost îndepărtat din panou odata cu debitarea. În rest lemnul a fost finisat relativ bine.

În partea dreaptă inferioară se observă prin lacunele existente o rețea de fibre vegetale (fire de cânepă) atașate de la înclieirea blatului pentru a acoperi fisurile din această zonă.

Fig. 30. Detalii icoană

6.2. Starea de conservare. Factorii de degradare și efectele acțiunii lor asupra operei

6.2.1. Suportul de lemn

6.2.1.1. Atac xilofag

Suportul prezintă unele degradări cauzate în special de procesul de îmbătrânire dar și diverse degradări cum sunt atacuri xilofage fisuri și lacune cu pierdere de material. Panoul din partea dreaptă fiind din lemn de brad, nu a fost afectat de un atac xilofag intens, prezentând foarte puține orificii de zbor în partea superioară. Panoul din stanga prezintă un atac xilofag intens, răspândit pe întreaga suprafață, ușor detectabil după orificiile de zbor prezente inegal dar pe întreaga suprafață a panoului.

Fig. 31. Orificii de zbor

Galeriile au în ele rumeguș fin și excremente cilindrice. Orificiile de zbor au diametrul de 1-2mm și, când praful are culoare brună, cel mai adesea atacul este inactiv, ca și în cazul icoanei „Sf. Haralambie”, culoarea pereților interiori ai galeriilor este ocru-brun. Caracteristicile externe și interne ale unui atac xilofag sunt:

- situația degenerată, traseele galeriilor în lemn,
- forma secțiunii galeriei,

- culoarea pereților galeriei, în relație cu forma ei,
- dimensiunea și structura laterală a orificiului de zbor,
- forma, culoarea și dimensiunea excrementelor cât și a „făinei de lemn”,
- traseul lăsat de mandibulă (forma urmei).

Fig. 32. *Atac xilofag*

Pe panoul din stânga se pot observa atacuri xilofage grave materializate prin **pierderea materialului lemnos** datorită fragilizării excesive prin multitudinea canalelor produse de insecte. Această formă de degradare este localizată în extremitatea stângă superioară a icoanei.

Fig. 33. *Lemnul fragilizat de un puternic atac xilofag*

6.2.1.2. Fisuri

Pe versoul icoanei este evidentă distanțarea dintre cele două planșete. Aceasta s-a produs datorită modificării dimensionale a lemnului, mai exact scăderea dimensiunii pe lățime a fiecărei planșete odată cu uscarea lemnului. La această distanțare a planșetelor au contribuit și traversele care au produs tensiuni către extremitățile panoului. Traversele nu și-au modificat dimensiunea odată cu panourile datorită sensului fibrei pe orizontală.

Fig. 34. Detaliu. Se observă sensul fibrei traversei și a panoului

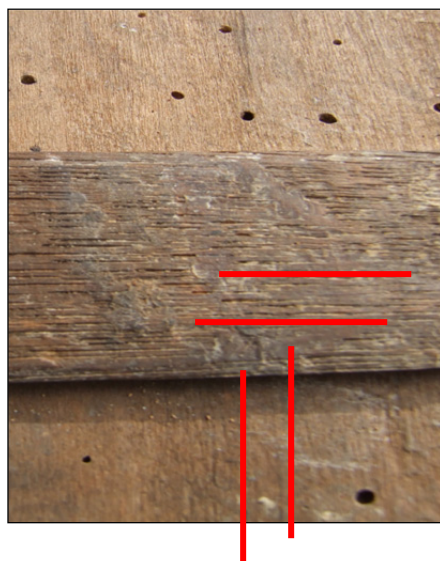

Fig. 35. Detaliu transversă

Fig. 36. Fisură între cele două planșete

Icoana prezintă pe verso o fisură în partea stângă superioară care nu traversează panoul până pe față, ea este mai evidentă până la intersecția cu traversa superioară.

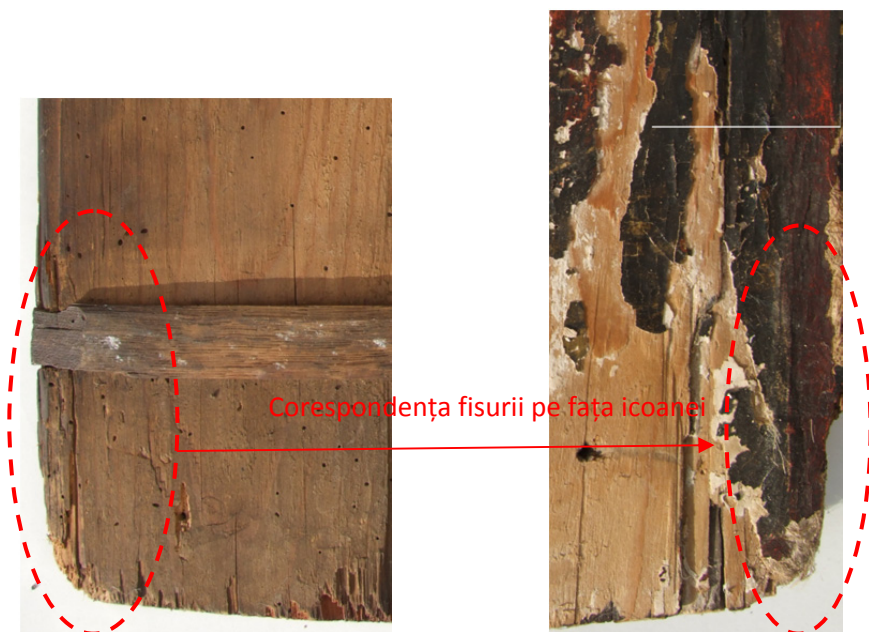

Fig. 37. Detaliu versou – Fisura din partea stângă superioară a suportului

O altă fisură gravă se află în partea stângă inferioară a versoului și traversează suportul în grosime până pe fața icoanei. Ea se desfășoară până deasupra traversei inferioare și se află la aproximativ 2 cm de margine.

Pe fața icoanei sunt două fisuri aprofiate în partea din dreapta inferioară ce traversează suportul și aceea care nu are corespondența pe verso. O altă fisură este creată de un nod ce traversează grosimea suportului, aceasta se afla în partea stângă inferioară a icoanei și măsoară 3 cm în lungime.

Fig. 38. Fisuri în fibra lemnoasă

6.2.1.3. Lacune

Sunt detectabile lacune ce au cauze diverse ca slabirea suportului datorate atacului xilofag, a neglijenței factorului uman, a unei debitări deficitare a panourilor ce formează suportul icoanei.

Astfel, pe versoul suportului există o lacună destul de extinsă în extremitatea dreaptă- inferioară micșorându-și dimensiunea către fața icoanei dar afectând- o destul de tare. Aceasta își are cauza în atacul xilofag intens din această zonă.

Analizând versoul sunt dispuse cinci lacune pe cântul din dreapta. Acestea au dimensiuni variate fiind mai mari în partea superioară.

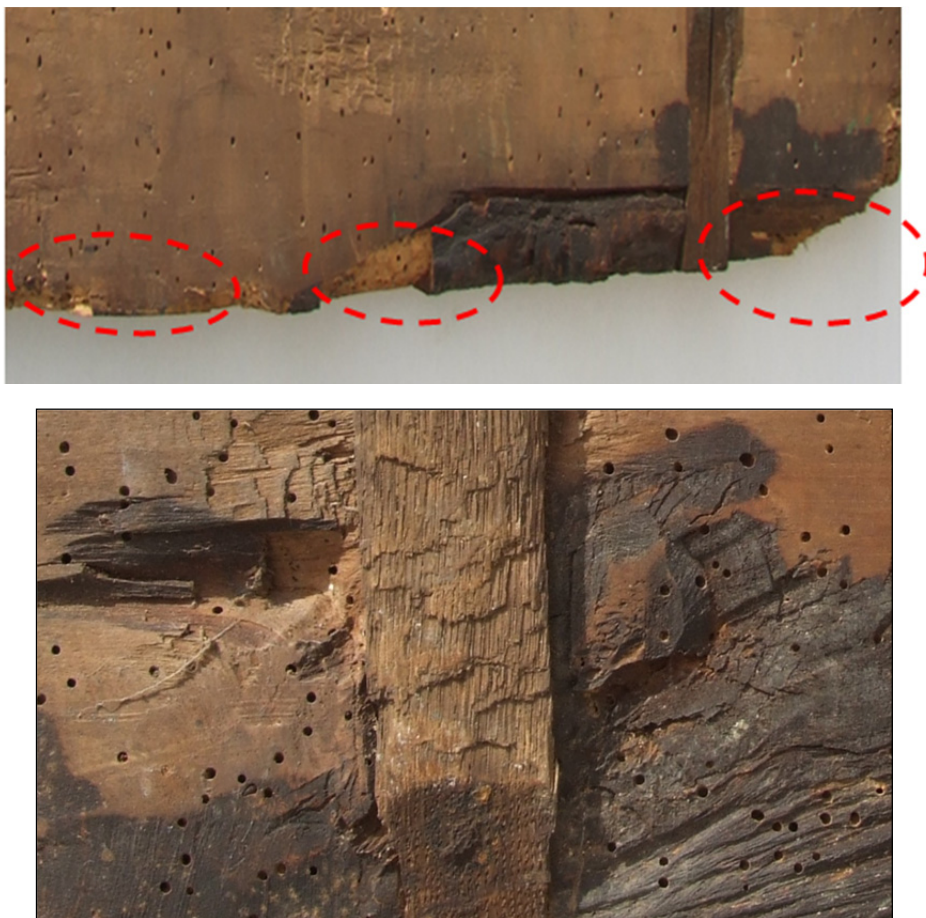

Fig. 39. Lacune în suport

Pe versoul icoanei se poate observa că nodul din partea inferioară are și pierderi de material lemnos. Alte forme de degradare au fost cauzate de neglijența omului, prin perforarea cu două cuie metalice pentru a fixa icoana probabil în catapeteasmă. Acestea au lăsat două orificii ce traversează grosimea suportului și sunt localizate în partea inferioară a suportului.

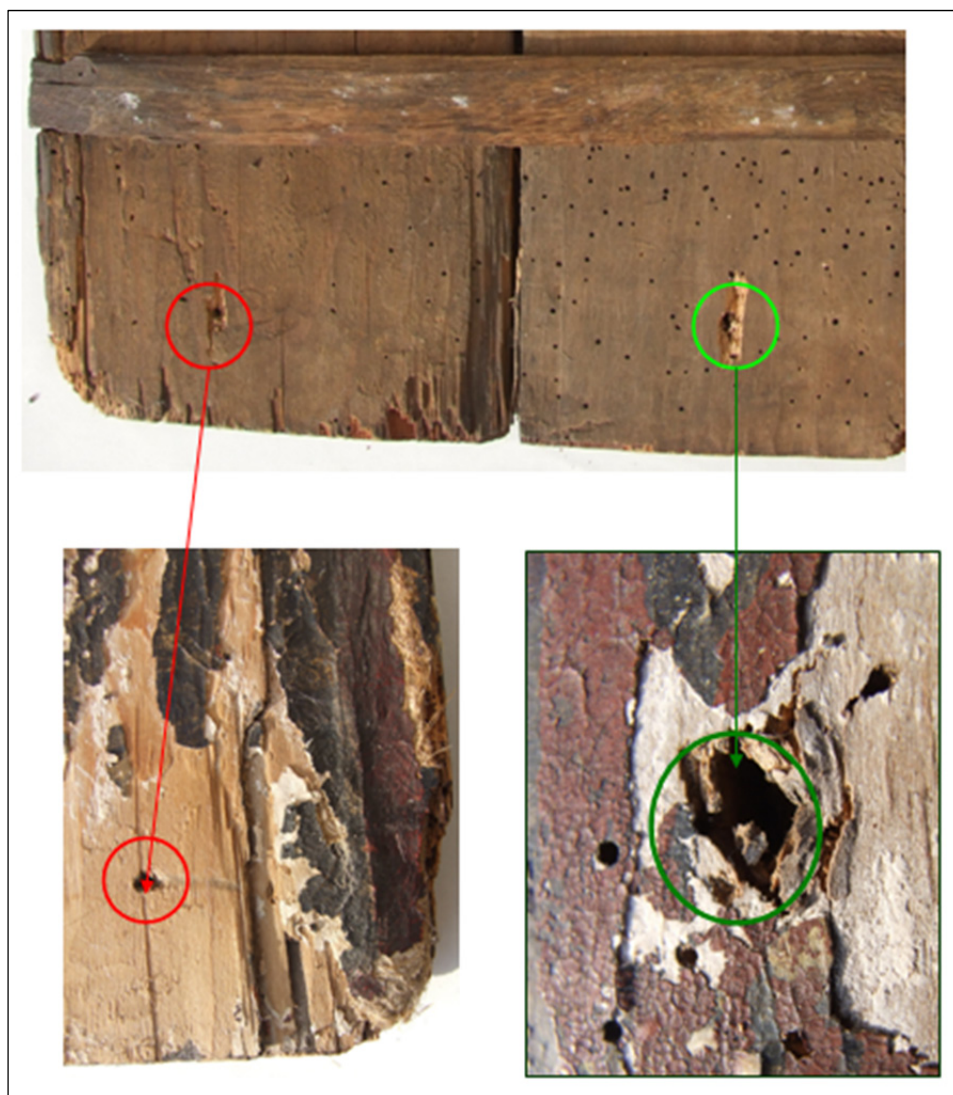

Fig. 40. Orificii create în urma unor inserții metalice

Pe fața icoanei se află o scufundare până sub nivelul suportului datorată manipulării greșite a icoanei, după ce panoul de lemn fusese fragilizat de atacul xilofag.

Fig. 41. Scufundarea stratului pictural

6.2.1.4. Depuneri aderente și neaderente

Pe suprafața versoului, canturilor și traverselor icoanei sunt prezente *depuneri neaderente* (praf, fum, pânză de păianjen). De asemenea există și depuneri aderente pe anumite zone și anume: ulei de candelă, urme de vopsea, ceară de la lumânări (Zone marcate în drept-unghiuri mai jos).

Fig. 42. *Depuneri adernte*

ISBN: 978-606-37-0002-6